

Nr 82.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående statens tecknande av aktier i Aktiebolaget Träkolsbriketter; given Stockholms slott den 6 december 1940.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

A. Pehrsson-Bramstorp.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 6 december 1940.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, SKÖLD, ERIKSSON, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans- och folkhushållningsdepartementen anför chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp:

I en den 22 maj 1940 till jordbruksdepartementet ingiven ansökning anhöll bergsingenjören Ernst Rothelius för ett då under bildning varande bolag om statsbidrag å 100,000 kronor samt statslån å 200,000 kronor för utförande vid Igelsta av en anläggning för tillverkning enligt den så kallade licalitmetoden av träkolsbriketter.

I anledning av ansökningen tilldelade Kungl. Maj:t genom beslut den 7 juni 1940 Rothelius dels statsbidrag å 100,000 kronor och dels statslån å

likaledes 100,000 kronor under villkor att statsunderstöden omedelbart överfördes på ett på föranstaltande av Rothelius bildat aktiebolag med ändamål att tillverka och försälja träkol samt enligt den så kallade licalitmetoden framställda träkolsbriketter ävensom att bedriva annan därmed sammanhängande verksamhet.

För understödens tillgodonjutande föreskrevs, bland annat, att under den tid bolaget åtnjöte statsunderstöd skulle halva antalet ledamöter och suppleanter i styrelsen för bolaget vara utsedda av chefen för jordbruksdepartementet, som jämväl ägde utse en av de sålunda utsedda ordinarie ledamöterna att vara styrelsens ordförande, att intill dess statsunderstöden återbetalats statens vednämnd skulle äga överinseende över bolagets anläggningar, att statslånet finge utanordnas, sedan bolaget till statskontoret avlämnat dels till säkerhet för lånet förlagsinteckningar i bolagets lösa egendom liggande mellan 200,000—300,000 kronor, dels ock vederbörlig skuldförbindelse samt att statslånet skulle av bolaget återbetalas med en femtedel den 2 januari vartdera av åren 1942—1946. Enligt Kungl. Maj:ts beslut skulle lånet åtnjutas räntefritt intill utgången av år 1940 och för tiden därefter skulle gäldas ränta efter fyra procent för år å oguldet kapitalbelopp. I beslutet föreskrevs vidare, att under den tid bolaget åtnjöte statsunderstöd skulle av bolagets produktion av träkolsbriketter intill två tredjedelar hembjudas statsverket. Därest enighet om prissättningen icke kunde ernås mellan bolaget och vederbörande uppköpande statsmyndighet, skulle frågan underställas Kungl. Maj:ts prövning och avgörande. Av köpeskillingen för av statsverket inköpta briketter skulle viss av Kungl. Maj:t efter förslag av bolagets styrelse fastställd procent gå i avräkning å det bolaget tilldelade statsbidraget.

I överensstämmelse med de villkor som upptagits i förenämnda beslut bildades sedermera ett aktiebolag under firma Aktiebolaget Träkolsbriketter med ändamål att bedriva förut omförmälda tillverkning och försäljning av träkol samt framställa träkolsbriketter. Av mig har utsetts det antal ledamöter i bolagets styrelse som avsetts i Kungl. Maj:ts beslut.

I skrivelse den 27 september 1940 har *Aktiebolaget Träkolsbriketter* hemställt, att ytterligare statsunderstöd måtte anvisas bolaget med ett belopp av 150,000 kronor, därav hälften såsom bidrag med återbetalningsskyldighet och hälften såsom lån mot säkerhet av förlagsinteckningar i bolagets lösa egendom liggande mellan 300,000—400,000 kronor. I framställningen har vidare anförts i huvudsak följande.

I ansökningen om statsunderstöd i maj 1940 framhöll bergsingenjören E. Rothelius, att kostnaderna för uppförande och igångsättande för drift av den ifrågasatta anläggningen, som avsåge framställning av 5,000 ton träkolsbriketter per år, kunde i anslutning till framlagd preliminär kostnadsberäkning beräknas till 500,000 kronor. Rothelius anhöll i anslutning härtill — med beräknande att genom bankinrättning eller annorledes skulle anskaffas 200,000 kronor — att statsunderstöd till belopp av 300,000 kronor måtte ställas till förfogande, därav 100,000 kronor såsom bidrag och 200,000 kronor såsom lån. Statsunderstödet begränsades emellertid till 200,000 kronor,

därvid hänsyn torde hava tagits till svårigheten att på dåvarande stadium närmare beräkna det erforderliga kapitalbehovet.

Vid den numera av bolagets styrelse gjorda ingående granskningen av kapitalbehovet har framgått, att detta icke torde kunna beräknas till lägre belopp än 550,000 kronor. Härav täckas 200,000 kronor av de beviljade statsunderstöden samt 200,000 kronor av lån mot bottenförlagsinteckningar i bolagets lösa egendom, vadan sålunda återstår för anskaffande ett belopp av 150,000 kronor.

Att kapitalbehovet med 150,000 kronor överstiger den kostnadsram, inom vilken statsunderstöden utmättes, har sin grund i flera orsaker. Främst må härvid angivas, att den kostnadskalkyl, som låg till grund för anvisningsbeslutet, var av preliminär natur och vid dåvarande tidpunkt icke kunde angiva annat än approximativa siffror, bland annat med hänsyn till att priserna å maskinutrustningen voro i ständigt stigande. Numera låter sig emellertid läget överblickas, i det att dels kontrakt slutits beträffande leveranserna från utlandet, dels offerter föreligga rörande den del av utrustningen, som skall anskaffas från svenska firmor. Vid jämförelse mellan den preliminära kostnadskalkylen och föreliggande offerter har framgått ett av prisstegring å maskinutrustningen inklusive montage ökat kapitalbehov med cirka 63,700 kronor. Utöver i den preliminära kalkylen angivet belopp erfordras vidare ökning av det för byggnadskostnader för fabriken beräknade beloppet med cirka 36,300 kronor. Vidare har i angivna kalkyl icke upptagits något belopp för försäkringar, administrationskostnader m. m. Härför beräknas erforderligt lägst 15,000 kronor. Tidigare har förutsatts, att det markområde vid Igelsta i Östertälje socken, varå fabriken skulle byggas, endast skulle arrenderas under en längre tid. Bolagets styrelse har emellertid efter undersökningar kommit till det resultat, att i stället — icke minst för att säkerställa statens ekonomiska intressen i företaget — markområdet bör förvärfvas med äganderätt, vilket emellertid föranleder en utgiftsökning av 35,000 kronor. De sålunda angivna merkostnaderna uppgå till sammanlagt 150,000 kronor.

Bolaget har med hänsyn till företagets natur av kristidsföretag icke möjligheter att från bank- eller privathåll anskaffa angivna 150,000 kronor. Företaget är för det allmänna av största betydelse, då $\frac{2}{3}$ av produktionen är avsedd för statsverket och resten avses att avnåmas av Stockholms stads spårvägar.

I anledning av bolagets framställning ha vissa underhandlingar förts rörande ytterligare bistånd till bolaget från statens sida. Härvid har framkommit förslag om att staten, i stället för att lämna bolaget lån eller bidrag, i viss omfattning skulle teckna aktier i bolaget. Ett förslag till avtal mellan staten, å ena, samt innehavarna av samtliga aktier i bolaget, å andra sidan, har upprättats rörande statens medverkan i bolaget och villkoren härför. Detta avtalsförslag innebär i huvudsak följande.

Bolagets aktiekapital skall ökas från 50,000 till 150,000 kronor därigenom att staten tecknar för 100,000 kronor aktier till parikurs. Staten skall därutöver lämna bolaget ytterligare understöd av 50,000 kronor att utbetalas på samma villkor, som gälla för det i Kungl. Maj:ts beslut den 7 juni 1940 omförmälda statsbidraget å 100,000 kronor. Det nya statsbidraget skall av bolaget börja amorteras på samma sätt som föreskrivits rörande statsbidraget å 100,000 kronor sedan detta till fullo återbetalats. Två av de nuvarande aktieägarna skola gemensamt på bolagets tillverkning erhålla en royalté av 0.3

öre per kilogram tillverkade briketter i åtta år från fabrikationens igångsättande, vilken royalty i varje fall skall utgå intill dess bolaget fabricerat sammanlagt 40,000 ton, dock icke för fabrikation utöver 40,000 ton om denna siffra nåtts före utgången av åttaårsperioden. Staten skall äga rätt att före den 1 januari 1942 av aktieägarna övertaga nominellt 50,000 kronor aktier i bolaget till parikurs. Intill dess royaltyn betalats skall bolagets styrelse bestå av sex ledamöter, varav tre, däribland ordföranden, utses av chefen för jordbruksdepartementet och tre av de nuvarande aktieägarna. Dessa skola utse en revisor i bolaget och staten en. Såväl staten som dessa aktieägare skola vara oförhindrade att anlägga flera licalit-fabriker i Sverige. De nuvarande aktieägarna skola förbinda sig en för alla och alla för en att på allt sätt bidra till anskaffande av maskiner och medverka till underhandlingar med utländska fabriker samt med ingenjör Tetmaier eller annan utländsk expert, varmed de kunna hava förbindelser, samt överhuvud taget göra allt vad på dem ankommer för att bolagets fabrikation skall komma till stånd och fungera tillfredsställande.

*Departements-
chefen.*

I nuvarande krissituation är det uppenbarligen av största betydelse att möjligheterna att inom landet framställa bränslen, som kunna ersätta bensin, omsorgsfullt tillvaratagas. De briketter, som skola tillverkas av här ifrågasvarande bolag, äro avsedda för detta ändamål. Innan Kungl. Maj:t beviljade de förut omnämnda understöden till bolaget å tillhoppa 200,000 kronor inhämtades yttrande i ärendet från statens industrikommission. I sitt yttrande anförde kommissionen att denna, som tagit del av de försöksresultat, som erhållits vid bussdrift med ifrågasvarande briketter vid Stockholms spårvägar, hade funnit att briketterna utgjorde ett utmärkt bränsle för koleldade gasgeneratorer samt att kommissionen funne det synnerligen önskvärt att de planerade tillverkningen komme till stånd. Enligt kommissionens uppfattning vore det ett statsintresse att den påbörjade anläggningen utan dröjsmål fullbordades. Såsom framgår av vad bolaget anført är det emellertid för att verksamheten skall kunna igångsättas erforderligt att statsmakterna tillskjuta ytterligare kapital. Enligt bolagets uppgift erfordras ett belopp av 150,000 kronor, vilket bolaget hemställt skulle tilldelas bolaget dels såsom bidrag och dels såsom lån. Vid övervägande av bolagets framställning har jag kommit till den uppfattningen att statsintressena i föreliggande fall bäst tillgodoses, därest statens bistånd till bolaget får den formen, att staten ingår såsom delägare i bolaget genom tecknande av aktier i detsamma. Det är nämligen önskvärt, att staten i de fall, där den inträder såsom riskbärare, också tillförsäkras rätt till viss andel i uppkommande vinst. Staten skulle vidare få större möjligheter att kontrollera bolagets verksamhet samt utöva det inflytande över densamma som må påkallas av statens intresse såsom långivare och avnämare av bolagets produktion. Ett belopp av 100,000 kronor torde böra insättas i bolaget av staten genom aktieteckning. De närmare villkoren för aktieteckningen torde få bestämmas av Kungl. Maj:t. Återstoden av bolagets behov av kapital torde kunna täckas genom att bolaget erhåller ytterligare bidrag eller lån. Denna fråga torde jag framdeles få underställa Kungl. Maj:ts prövning. För teckning av aktier torde erforderligt

belopp böra utgå från det å riksstaten för innevarande budgetår uppförda reservationsanslaget till Åtgärder för ökad användning av inhemskt motorbränsle m. m. Det tecknade beloppet torde få bokföras å fonden för statens aktier såsom helt avskrivet.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

att för teckning av aktier i Aktiebolaget Träkolsbriketter ett belopp av 100,000 kronor må tagas i anspråk från det å riksstaten för budgetåret 1940/41 uppförda reservationsanslaget till Åtgärder för ökad användning av inhemskt motorbränsle m. m.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Benno Gårdsten.